

Charakteristiky obce Klení v rámci novohradského podhůří

Ing. Dita Měkotová (částečný zdroj informací Ing. Pos)

GEOGRAFIE

Slepičí hory jsou tvořeny hřebenem ležícím přibližně v severojižním směru s nadmořskou výškou přes 800 m. Jeho poloha je dominantní uprostřed kotliny ohraničené z jihu Novohradskými horami, z jihozápadu posledními vrcholky Šumavy, ze západu vrchy v povodí Malše a Blanským lesem a ze severu vrchy Strážovsko-Strážkovickými a Lišovským prahem.

Ves **Klení** (608 m_n) leží při vodoteči na východním svahu jižního konce hřebenu Slepičích hor. Je otevřená do širokého údolí Dluhošského potoka, který naplňuje blízký Velký a Malý Klenický rybník. Jako dominanta údolí na kopci nad vesnicí stojí kostel Sv. Vavřince.

SOUSEDÉ

Od 16. století spadá Klení pod městečko **Benešov**, 3 km vzdálené jižním směrem. Klení je velmi pravděpodobně starší a původně významnější sídlo než Benešov, založený na počátku 14. století Benešem z Michalovic (z velešínského panství). Také kostel Sv. Vavřince (původně farní, později filiální) je, dle místního povědomí a podoby a detailů jeho architektury, starší než benešovský Sv. Jakub, který byl založen roku 1322. Písemné doklady o původu vesnice ale neexistují, první písemná zmínka o Klení je z roku 1334.

Nejbližší starší soused Klení byl pravděpodobně **Rychnov** s kostelem Sv. Jiljí (zmíněný jako kostel farní darovaný pod patronát vyšebrodského kláštera roku 1261).

HISTORIE

Toto území v novohradském podhůří bylo v počátcích svého osídlení (11., 12. a na počátku 13. století) **volnou zónou**, ležící mimo běžný dosah panovníka, větších rodů, panství nebo klášterů. Pokud byla tato zóna osídlena, bylo osídlení organizováno pod menšími majiteli (vladykové, zemané).

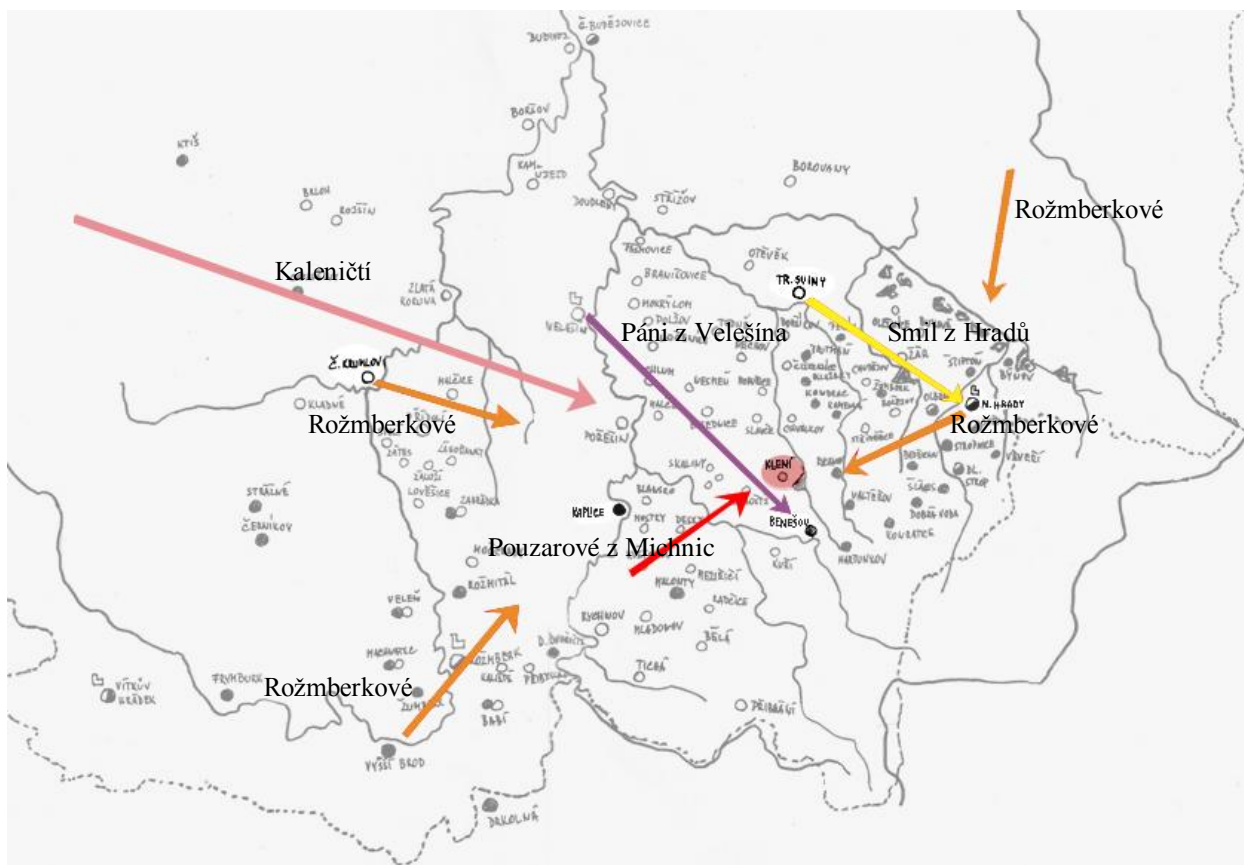
POZN.

volná zóna mezi Krumlovem (vliv Rožmberků ke Kaplici, Hradišti) a Novými Hrady (vliv Ojře a Smila z Nových Hradů ke Stropnici, Rychnovu, Svinům)

Po hlavní vlně kolonizací v 13. a 14. století se výrazně posílil vliv nové pozemkové šlechty a tato oblast se stala spíš **průsečíkem zájmů** různých menších rodů (rod Višňů z Větrní, Odolců z Komařic, Pouzarů z Michnic aj.). Klení bylo sídlem drobných feudálů.

POZN.

V této době majetek poměrně rychle přecházel z osoby na osobu (prodejem, věnováním, dědictvím)

Hlavní směry panské kolonizace Novohradska během 14. a 15. století, spojené s osadou Klení

Koncem 14. století nabývají převahu **Rožmberkové**, po kterých na krátkou periodu v době předbělohorské zdědili panství **Švamberkové**.

POZN.

Při přechodu některých velkých rodů nebo jejich větví (Rožmberkové) na jiné zboží-hrad (Nové Hradě) se s nimi stěhovalo i jejich úřednictvo (purkrabí apod.), které pak zakupovalo statky v přilehlých oblastech (jako Pouzarové z Michnic v Klení)

POZN.

*Klení je uváděno od 15. století, často v souvislosti s **poplužním dvorem** (popluží – půda obdělávaná vrchností ve vlastní režii, na níž robotovali poddaní) a podacím právem, už v té době šlo tedy o **poddanskou ves**.*

Posledním velkým pánem Novohradska i jeho podhůří se stali **Buquoyové**, kteří panství drželi až do první republiky. Za panování velkých rodů ležela oblast Klení vždy stranou, mimo hlavní zájmy a proto zmiňují-li se se o ní historické prameny, tak spíš nepřímo.

V letech 1914 – 1918 proběhla první světová válka, kdy na světových bojištích padla řada obyvatelů kraje.

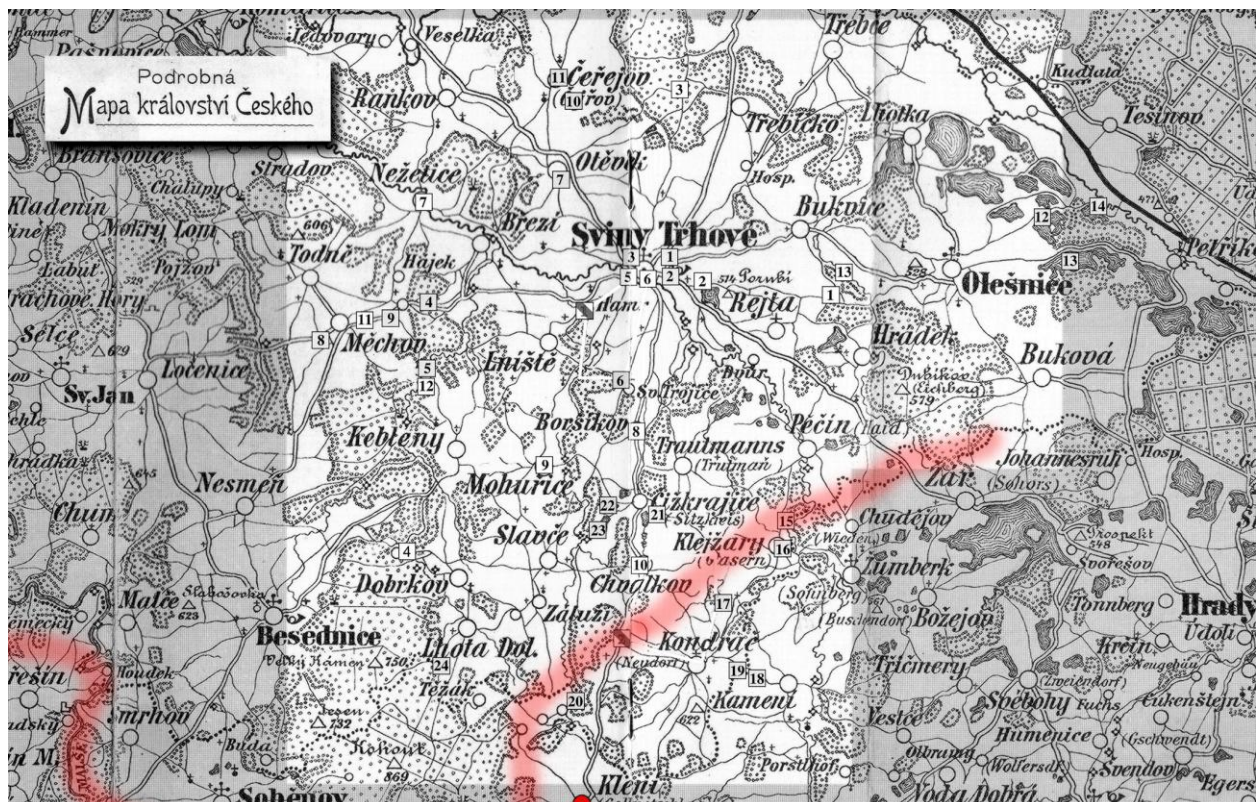
V r. 1918 se rozpadá Rakousko-uherská monarchie a vzniká samostatné **Československo**. S rozpadem monarchie také končí evidence obcí v mapách stabilního katastru. V novohradské oblasti se ustanovuje státní hranice mezi ČSR a Rakouskem. Buquoyové přichází v rámci pozemkové reformy o většinu panství.

V r. 1938 je většina Novohradska, jako součást Sudet, přičleněna v rámci Mnichovské dohody k Hitlerově Třetí říši. V tomto pohraničním pásmu dochází k **vystěhování české části obyvatelstva** do území Protektorátu Böhmen und Mähren.

POZN.

Hranice protektorátu probíhala v linii, kterou lze sledovat na historické mapě z počátku 20. století podle dvojjazyčných názvů osad. Vedla od Kaplice-nádraží kolem českého Soběnova a Děkanských Skalín, jižně obkružovala hřbet Slepíčních hor a před českou Slavcí a Čížkrajicemi se uhybala k německé Kondrači (Neudorf) a Žumberku (Sonnberg). Klenci (Gollnetschlag) ještě patřilo do pásma Sudet.

V letech 1939 – 1945 proběhla druhá světová válka s nedozírnými důsledky pro toto území.

R. 1946 se dle Benešových dekretů realizuje **hromadný odsun německého obyvatelstva** z Čech.

Opuštěné pohraniční pásmo se postupně uměle dosidluje Čechy, Slováky, Maďary a Rumuny. Novým obyvatelům stát přiděluje a později za malé obnosy prodává opuštěné majetky odsunutých německých rodin. Brzy poté, kdy opuštěná pole začali obdělávat a usazovat se, přišla v padesátých letech kolektivizace a část lidí se opět vrátila do vnitrozemí.

R. 1950 bylo zřízeno **zakázané pohraniční pásmo** a tzv. železná opona, sřežená hranice mezi východní a západní Evropou. Území těsně u hranic s Rakouskem železná opona odřízla na 40 let od zbytku světa.

R. 1989 proběhla „sametová“ revoluce a hranice mezi východní a západní Evropou se opět otevírají.

R. 1990 byly odstraněny „dráty“ – byla zrušena hraniční opatření, zde mezi ČSR a Rakouskem.

PŮVOD OSADY

Příchod osídlení do této údolní podhorské oblasti a založení osady Klení může spadat do období **starší domácí kolonizace** a ves Klení by tak byla původně pravděpodobně česká.

Jedním z důvodů je jeho **dobrá dostupnost místa ze staršího českého osídlení** na severu (trhové město Sviny, dále staré doudebské osídlení ve vsích Záluží, Slavče, Mohuřice, Besednice, Něchov, Todně).

Také lze bezpečně zařadit jisté osady před Mohuřicí (Chvalkov, Čížkrajice, Boršíkov aj.) jako slovanská myta 12. století, některé i starší.

Přesto nemůžeme úplně vyloučit prvotní impuls ze strany světelského kláštera, který po určitou dobu kolem poloviny 12. století držel statek Žár a Stropnici, případně od rakouských Kuenringů.

NÁZEV

Významným argumentem pro český původ osídlení této oblasti je **existence starých českých jmen** vrchů, lesů a osad v okolí. Od 16. století pak většina vsí dostala druhé, německé jméno. Staročeské jméno **Klenie** znamenal pravděpodobně klenový les. Klenie jako název naší vesnice byl užit už v první písemné zmínce o ní.

POZN.

Javor klen je velmi častým druhem řídkých, často údolních porostů Novohradských hor. Je spíš solitérním stromem.

Toto historicky nejstarší značení bylo později komoleno, až nakonec vyústilo v úřední označení roku 1916 – **Klení, Gollnetschlag**.

POZN.

písemné zmínky jsou většinou s variacemi českého názvu

1446 Dietrich z Klenie

1493 mlynář pod Klením

1541 ve vsi Kléna

1543 dědictví svého w Czuknasteynie w Klenij vsi

1553 Sklenie, Kleny

1554 zmiňováno v urbáři Kléna

1596 uvázati se v ves Kleny

1608 ves Klénna

1718 Golnetschlag

1720 Goldenschlag

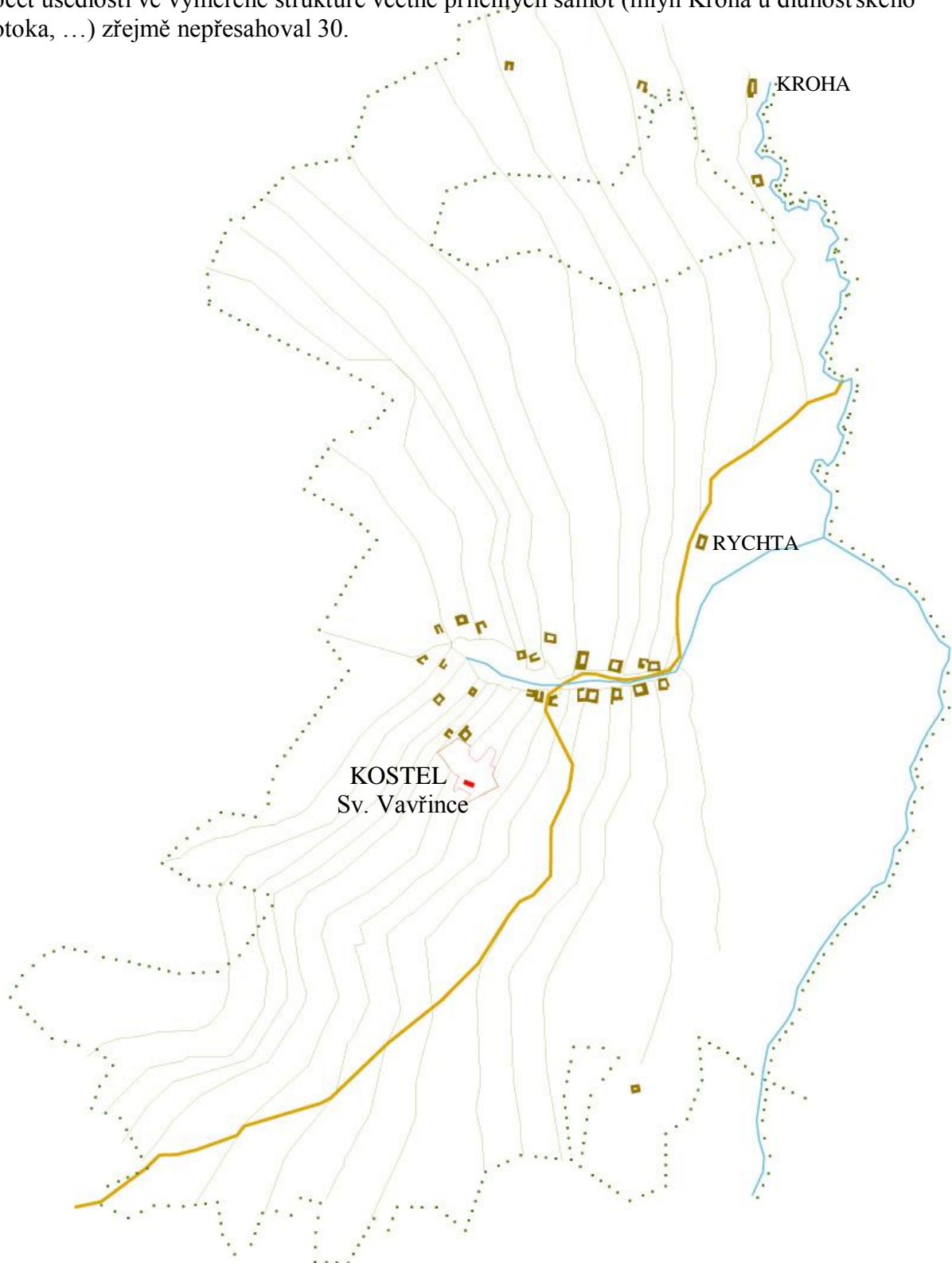
1789 Goldnetschlag

1848 Dluhoště (nazváno omylem Palackým)

1854 Klení, Gollnetschlag (úředně)

PLUŽINOVÉ USPOŘÁDÁNÍ VSI

Typ **plužiny**, který se dá vyčíst z nejstarší mapy stabilního katastru z roku 1827, poukazuje k běžnému osidlovacímu vzoru osídlení zakládaného v mladší vlně kolonizace dle německého práva. Osada vysazená na svahu kolem pramene a dále odél toku potoka z něj vytékajícího se jeví jako typická **lesní lánová ves s rozbíhajícími se pásovými plužinami**. Mimo pravidelný vzor je ze starších objektů situována pouze stará rychta (která mohla mít vyjímečné a výsadní postavení na rovném terénu v úrodné údolní nivě) a několik samot v hlavním údolí. Původní počet usedlostí ve vyměřené struktuře včetně přilehlých samot (mlýn Kroha u dluhošťského potoka, ...) zřejmě nepřesahoval 30.

KOSTEL A POZDĚJŠÍ OSÍDLENÍ

Další stopou naznačující brzké domácí osídlení je **kostel Sv. Vavřince**. Kostel je situovaný mimo osadu, na Kostelním vrchu, jižně nad vesnicí. Jeho založení se odhaduje do první poloviny 13. století, ale první písemná zmínka o něm je až z roku 1352.

Do jasně čitelné struktury lesní lánové vsi svým **umístěním** nezapadá (příčně přehrazuje jeden z pásů plužiny), ani netvoří živý střed vesnice tak, jak by měl. Jeho jediným původním **vchodem** je jižní portál, což znamená, že se do něj vcházelo ze strany odvrácené od jakéhokoliv dnes čitelného osídlení. Tyto znaky by mohly vést k domněnce, že zde bylo starší slovanské osídlení, umístěné alespoň částečně mimo mladší kolonizační strukturu (pravděpodobně jižně od kostelního vrchu), vzhledem k němuž byl kostel při svém založení takto situován. Po silné vlně kolonizace v 14. století by pak nová struktura vsi s pásovou plužinou překryla a nahradila starší osídlení.

Na druhou stranu kostel zaujímá dominantní postavení v údolí, které se mohlo jevit důležitější, než postavení níže, blíž k centru vesnického dění. Nelogické umístění vchodu mohlo být pouze mechanicky aplikovaná dispozice typu „minimálního kolonizačního kostela“.

Výtvarný **výraz architektury** kostela o přesnější době vzniku nevypovídá. Stavba byla v důsledku výstavby pouze nutného funkčního minima výrazově velice prostá, bez datačně určujících, (většinou dekoračních) znaků.

Jiným faktem pro starší český původ je **zasvěcení** kostela Sv. Vavřinci. Toto patrocinium může dovolit datovat vznik kostelíka ještě do rané domácí kolonizační epochy. Zároveň je pro svatovavřinecké patrocinium typické jeho dominantní umístění v krajině, což by vysvětlovalo postavení mimo vesnici.

Argumenty pro starší český typ osídlení by mohl potvrdit (anebo vyvrátit) archeologický průzkum. Proto je můj závěr ohledně původu osady Klení pouhou domněnkou. Osada mohla vzniknout na starším slovanském osídlení ze starší domácí kolonizace (12. století). Velmi jisté je následné osídlení mladším českým kolonizačním proudem na konci 13. století (s možným překrytím starší sídelní struktury). Osazovatel byl znalý zakládání dle německého práva, jehož urbanistické schéma je v sídelní struktuře Klení zhruba zachováno dodnes.